

ŁUKASZ MALINOWSKI

MAŁY
PRZEWODNIK
PO HISTORII
POLSKI

17. POWSTANIE LISTOPADOWE

Moja siostra trochę przesadza. Na papierze nasza sytuacja w Królestwie Polskim nie wyglądała tak źle. Mieliśmy własną konstytucję i to dosyć postępową, która gwarantowała obywatelom wolność słowa, wyznania i nie-tykalność cielesną. Był też dwuizbowy parlament i rząd w postaci Rady Administracyjnej. Urzędnikami zostali Polacy, a naszego bezpieczeństwa pilnowała polska armia. Niestety szybko się okazało, że rzeczywistość wygląda o wiele, wiele gorzej. O tym wszystkim opowie wam Jan.

Zryw powstańczy

Tak naprawdę pełnię władzy w Kongresówce miał rosyjski car **Aleksander I**. Korona Polski była dziedziczna, więc każdy następca na rosyjskim tronie stawał się równocześnie naszym władcą. Car, panujący nad ogromnym terytorium Rosji pozostał jednak w Petersburgu, a do Warszawy wysłał swojego namiestnika, który formalnie miał rządzić w jego imieniu. Formalnie, bowiem najważniejszą osobą w państwie został brat cara, **wielki książę Konstanty**, który dowodził armią Kongresówki. Dużo do powiedzenia miał też specjalny wysłannik cara **senator Mikołaj Nowosilcow**. Okrył się on bardzo złą sławą, ponieważ zorganizował sieć szpiegów i donosicieli, którzy niszczyli wszelkie polskie organizacje wywoleńcze. Te wciąż jednak powstawały. Spiski, mające za cel odrodzenie niezależnej Polski, były popularne zwłaszcza wśród ludzi młodych. Nabrały one jednak szansy powodzenia, dopiero gdy dołączyli do nich młodzi oficerowie z polskiej armii. Datę zrywu niepodległościowego wyznaczono na 29 listopada 1830 roku.

Początkowo powstanie miało mały zasięg. Nie wszyscy w armii poparli spiskowców więc w pierwszych dniach toczono bratobójcze walki. Wielu starszych polityków bardzo niechętnie patrzyło na bunt, ponieważ nie wierzyli w zwycięstwo nad potężną Rosją. W końcu udało się jednak zdobyć Belweder, czyli siedzibę wielkiego księcia Konstantego, a także opanować Warszawę. Rozpoczęła się gra o niezależność Królestwa Polskiego. Jedni chcieli pójść na ugodę z carem Mikołajem I, inni szykowali się do otwartej wojny z Rosją. W grudniu funkcję dyktatora,

Józef Chtopicki (malarz nieznan). Fot. Wikimedia Commons

Józef Chtopicki – generał brygady Wojsk Polskich Księstwa Warszawskiego i żołnierz z krwi i kości. Uczestnik wojen polsko-rosyjskich, insurekcji kościuszkowskiej, Napoleona i Legionów Polskich we Włoszech.

Marcin Zaleski, Cykl listopadowy, wzięcie arsenału. Fot. Wikimedia Commons

czyli przywódcy powstania objął **generał Józef Chłopicki**, który liczył na porozumienie z zaborcą. Szybko okazało się, że na ustępstwa ze strony cara nie ma co liczyć, więc zwyciężyło stronnictwo dążące do wojny. Chłopicki ustąpił ze swojej funkcji. Sejm uznał powstanie za narodowe i pozbawił cara polskiej korony. Powołano **Rząd Narodowy**, na którego czele stanął **Adam Czartoryski**. Szukano pomocy innych państw, ale żadne nie chciało otwarcie wystąpić przeciwko Rosji. Znowu zostaliśmy sami, a do dyspozycji mieliśmy tylko bitną, ale niezbyt liczną armię Królestwa Polskiego.

Przegrana

W lutym 1831 roku wybuchły pierwsze walki z nadciągającą armią rosyjską. Polscy żołnierze byli bardzo dobrze wyszkoleni, dzięki czemu odnieśliśmy kilka zwycięstw i odparliśmy pierwsze ataki Rosjan. W marcu i kwietniu nasza armia, pod dowództwem **generała Jana Skrzyneckiego**, ruszyła nawet do ataku i zmusiła wroga do wycofania się. Co więcej, powstanie wybuchło też na Litwie, Wołyniu i Podolu. Ku zdziwieniu całej Europy zaczęliśmy zyskiwać przewagę. Niestety znowu zabrakło wiary w ostateczne zwycięstwo. Chociaż żołnierze palili się do walki, oficerowie starali się jej unikać, aby jeszcze bardziej nie prowokować Rosji. Zachowawcza postawa polityków i niezdecydowanie dowódców wojskowych przyspieszyły klęskę powstania. Wkrótce armia rosyjska zwarła szyki i pod nowym dowództwem ruszyła do ataku. W sierpniu stanęła pod Warszawą, a we wrześniu opanowała naszą stolicę, mimo obrony miasta podjętej przez żołnierzy i zwykłych ludzi. Symbolem bohaterstwa powstańców stało się wysadzenie w powietrze na rozkaz **kapitana Ordona** jego reduity (to taki szaniec, w którym bronili się żołnierze), tak aby nie wpadła w ręce wroga.

Upadek miasta oznaczał koniec powstania, mimo iż w innych częściach kraju walki trwały jeszcze do października 1831 roku. Zwycięstwo Rosjan znacznie pogorszyło sytuację Królestwa Polskiego, gdyż car przestał już nawet udawać, że nasz kraj posiada niezależność. Staliśmy się częścią Rosji.

CZY WIESZ, ŻE...

- Głównym powodem wybuchu powstania były represje ze strony rosyjskiej. Zniesiono wolną prasę, wprowadzono cenzurę prewencyjną, zakazano wolności zgromadzeń, od 1825 roku obrady sejmu przestały być jawne. Rosja przestała przestrzegać warunków kongresu wiedeńskiego.
- Skutkiem przegranego powstania było całkowite podporządkowanie administracji Królestwa Polskiego Rosjanom, likwidacja polskiego szkolnictwa wyższego i średniego, Wielka Emigracja.

DAWNIEJ TO BYŁO

SENAT
RZECZYPOSPOLITEJ
POLSKIEJ

Stowarzyszenie
„Wspólnota Polska”

CENTRUM DOSKONALENIA
NAUCZYCIELI
EDUKACYJNEGO, WARSZAWA POLSKA

MUZEUM
POCZĄTKÓW
PAŃSTWA
POLSKIEGO
W GNIEZNE